

... Збудував я, люди, Храм оцей Високий.
В ньому Бог єдиний – то Циганське Слово...
Лекса Мануш

№ 6 (111)

СЕРЕДА,
6 КВІТНЯ 2005 РОКУ

РОМАНІЯ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВИПЕ

Ціна договірна

• ПОЛІТИКА • СВІТ • ПРАВО • КУЛЬТУРА • МИСТЕЦТВО •

ДЕНЬ, КОЛИ РОМИ СВІТУ ВІДЧУВАЮТЬ СЕБЕ ВЕЛИКОЮ НАЦІЄЮ

БАРО ДІВЕС, КАНА ЛУМАКЕРЕ РОМА ПАТЯН ПЕН БАРА НАЦІЯКЕ

Патівале Пграла ай Пгєня!

8 Априлі кодо сі амаро Романо двєс, анде саво аме саворе сам кєтанє, сар пграла ай пгєня. Амаро сгїпен, пгралїпен дел аменге барї зор, савї тробуй аменге андре амаро джївіпен (траїо). Анде кодо мєх дел о Баро Дєвел саворе ромєнге ілєско пгралїпен, бахт, састїпен ай зор анде бувтї, савє керєн анде сакo трем анде лума.

Бара патіваса,
Аладар Адам

БРАТИ І СЕСТРИ!

8 Квітня - наш Ромський день, коли ми - всі разом, як брати і сестри. Наша єдність, братерство дають нам велику силу, потрібну для життя. І хай Великий Бог дасть усім ромам, котрі допомагають своїм родинам та іншим людям, щастя, сердечності, внутрішніх сил, відчуття братерства у ваших країнах і у всьому світі.

З великою повагою,
Аладар Адам,

президент Всеукраїнської правохазисної асоціації "Чачїне" ("Правдивий захист")

ДОРОГІ ЧИТАЧІ ГАЗЕТИ!

Широ вітаю Вас із наступаючим святом - Міжнародним днем ромів. Започатковано 1971 року прогресивною громадськістю світу, це свято набуває все ширшого визнання і підтримки в Україні. Воно служить консолідації вашої етнічно-національної спільноти, визнанню її внеску в світову культуру, приверненню уваги до розв'язання актуальних проблем сьогодення. Цій мрії послужать і парламентські слухання нашого Комітету, що відбудуться днями.

Бажаю читачам вашої унікальної і вкрай потрібної газети, усім ромам країни міцного здоров'я, родинного благополуччя, суспільного визнання і підтримки благородних устремлень у соціально-економічному і культурному розвитку. Хай збудуються всі ваші найкращі плани і задуми.

Зі святом вас, дорогі співвітчизники!
Іван Мигович,
народний депутат України,
доктор філософських наук,
член-кореспондент Української академії політичних наук,
голова підкомітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин

ЛЮБІ ДРУЗІ!

8 Квітня 34-й раз відзначатиметься Міжнародний день ромів, який завдяки міжнародному ромському руху отримав право на існування. Незважаючи на відносно молодість, свято вже має свої традиції, які несуть як спогади про трагічні сторінки життя ромського народу, так і віру й надію на краще майбутнє.

Знаменним є відзначення свята ромами багатьох країн, що сприяє єднанню їхніх думок і помыслів, утверджує відчуття єдиної родини. Міжнародний день ромів ще і ще раз привертає увагу світової громадськості до створення рівних можливостей щодо забезпечення прав і свобод кожного представника ромської національності.

На цьому святі в Україні запалають тисячі свічок, символізуючи єднання з побратимами у 60 країнах світу. То ж бажемо, щоб це світло освяло та зігрівало ваші душі, вселяло у них надію на краще майбуття. Міцного вам здоров'я, сімейного благополуччя, житейських газдрів.

Відділ у справах національностей
Закарпатської облдержадміністрації,
Центр культур національних меншин Закарпаття

НАГАДАЄМО СУСПІЛЬСТВУ ПРО СЕБЕ

ТЕ ДЖАНЕН ПАЛА АМЕНДЕ Е МАНУША

8 квітня 1971 року неподалік від Лондона, у містечку Опрінгтоні, був проведений перший ромський Конгрес.

Відтоді минуло 34 роки. Що змінилося в житті ромів, у нашому житті? Чи сприймається сьогодні ромський народ належне у всіх аспектах суспільного життя? Чи діє для них єдиний зі всіма іншими громадянами світу закон? Чи звертає Європа достатню увагу на націю, чия історія повна трагедій і страждань?

Чи не є Голокост в часи Другої світової війни, а також трагедія в Косово достатнім свідченням жорстокості щодо представників цієї меншини? Чи закони, які наразі діють у світі, і нова політика об'єднаної Європи належне захищають громадян?

«Ми, роми, стоїмо перед новою реальністю. Ми повинні співвіднести себе з тими умовами, які створені навколо нас. Політичні зміни, що відбуваються в Європі і світі та відображені в деклараціях, пропозиціях, в європейських і міжнародних документах, є шансом для ромської нації, шан-

сом змінити життя наших дітей і сімей на краще.

Ми сподіваємося, що не тільки болісна ромська історія нагадуватиме іншим людям про нас, а буде помічена наша відвертість, наша повага до інших культур, мов, релігій, жадання поліпшення важких умов життя для мільйонів ромських сімей.

8 Квітня - це лише один день, коли всі роми разом можуть нагадати суспільству про себе. Нехай цей урочистий день пройде в атмосфері братерства й любові. Хай цей день посилить нашу любов до своєї традиції та культури і сприятиме взаєморозумінню та повазі до інших культур і релігій.

У Міжнародний день ромів я бажав всім ромській громадськості багато радості, хорошої долі, щастя в житті, реалізації найзаповітніших мрій та сподівань.

Станіслав Станкевич,
президент IRU
(Польща)

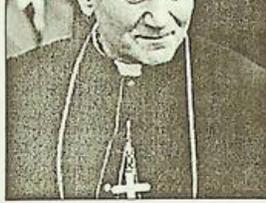

РОМ-ПРЕС

Світ прощається з Папою

Ватикан та Італія готуються до прибуття світових лідерів та паломників для участі в траурних заходах, пов'язаних зі смертю Папи Римського Іоанна Павла Другого. Ще в неділю труна з тілом Папи була встановлена для прощання у Клементинському залі апостольського палацу у Ватикані.

Іоанн Павло Другий, який правив Вселенською католицькою церквою протягом 27 років, помер 2 квітня ввечері. В офіційному бюлетені Ватикану повідомляється, що причиною смерті став "септичний шок і незворотний колапс серцево-судинної системи" на фоні симптомів хвороби Паркінсона, ішемії і ряду інших серйозних захворювань. У неділю, під час ранкової Літургії, яку відслужив кардинал Анжело Содано на площі Святого Петра, в присутності 100 тисяч віруючих був зачитаний короткий текст молитви "Цариця небесна", підготовлений раніше самим Папою Римським. Цей текст має стати духовним заповітом Іоанна Павла Другого.

Чи будуть колись підготовлені ромські підручники?

30 березня ц.р. у приміщенні Українського жіночого форуму відбулася зустріч лідерів ромських організацій та книговидавців, які спеціалізуються на підготовці підручників.

Йшлося про створення робочої групи з питань освіти ромів України. Завдання групи - вирішити проблеми підготовки проекту загальнодержавної програми "Освіта ромів України".

Така робоча група була створена.

Віза в США обідеється українцям у 100 у.о.

США мають намір найближчим часом знизити вартість оформлення багаторазової візи для українців зі 165 доларів до 100.

Депутати ще не придумали, як платити за новонароджених

Порядок виплат при народженні дитини поки не затверджений. Про це заявила заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань бюджету Людмила Супрун.

Україна продасть Іраку військової техніку

Україна має намір продавати Іраку військовою техніку, яка стала зайвою у ході скорочення чисельності українського миротворчого контингенту в цій країні.

В Україні у Насті Овчар шансів не було?

Ведучий хірург Київського міського центру термичних травм та пластичної хірургії, викладач Національного медичного університету ім. Богомольця, кандидат медичних наук Ольга Коваленко прокоментувала газеті "Факти" розмови про те, що шкіряний покрив Насті Овчар можна було виростити і в нашій країні.

Ромська тематика на полотні

Карі Ліндгрен - фінський художник, який прагне передати культуру і традиції ромів через свої картини. Остання виставка полотн майстра, присвячена ромській тематіці, відбулася у січні - березні нинішнього року у Шведському ромському культурному центрі в м. Стокгольмі. Крім того, Карі Ліндгрен проілюстрував книгу "Шлях ромів", видану в 2000 році Національним управлінням освіти.

Дискримінація в армії

Молдовська організація "Тама Ром" повідомляє про жорстокий випадок насильства, що трапився в Молдові у 2003 році. Тоді в армії солдат побив до смерті хлопця, який проходив службу в армії, тільки за те, що він був ромом. Постраждалий не мав сім'ї, окрім мами, яка в той час не змогла довести нічого, за відсутності фінансової підтримки. У медичному заключенні хлопця записали, що він помер внаслідок того, що страждав на епілепсію. Медики не врахували тільки той факт, що з таким діагнозом потрапити до армії, напевно, не можливо. Зараз мати постраждалого намагається відновити справедливість та покарати винних у смерті її сина.

Новий номер "Roma Rights"

Вийшов новий номер журналу "Roma Rights", присвячений забезпеченню прав рівності всім громадянам, незалежно від їхньої раси, статі, національності та віросповідання. Журнал містить ряд статей, які відображають реальний стан дотримання прав людини, закріплених міжнародними законодавствами.

Заяви високопосадовців у Великобританії

Асоціація ромських жінок Великої Британії звертається за підтримкою до всього населення країни та закликає у найжорсткіший спосіб протестувати проти заяв Майкла Ховарда, лідера консервативної партії Великобританії. Йдеться про те, що М. Ховард пообіцяв, якщо йому вдасться сформувати наступний уряд Великобританії, він намагатиметься знайти методи, щоб виселити ромів за межі британського суспільства. Асоціація ромських жінок наголошує на тому, що кампанія, яку проводить лідер консервативної партії Великобританії М. Ховард, дуже схожа на ту, яку практикував Гітлер проти євреїв та ромів під час Другої світової війни.

ЗАБИРАЙТЕСЯ ТУДИ, ЗВІДКИ ВИ ПРИЙШЛИ ДЖАН КГОТЕ, КГАТАР ТУМЕ АВИЛАН

В Албанії ромі відомі під двома назвами: власне ромі та єгиптяни. Існуючим законодавством країни вони не визнаються національними меншинами. Мова ромів дуже асимільована і майже не вирізняється від албанської. Крім того, група "єгиптяни" не хоче говорити ромською мовою, вони навіть відмовляються визнати себе ромами. Але єгипетський уряд і посольство не хоче мати з ними нічого спільного, оскільки також не вірить, що ромі прийшли з Єгипту.

Населення Албанії називає обидві групи "циганами", а тому ці люди піддаються постійній дискримінації, зневажають і проживають на межі бідності. З 1992 по 1997 рік багато ромських сімей втратило великі суми грошей, довірившись горезвісному банку "Піраміда", який обіцяв великі проценти з вкладів. Коли стали відомі махінації банку було вже надто пізно - люди залишилися ні з чим. Для багатьох це обернулося трагедією. Пошуки роботи змусили багатьох ромів змінити місце проживання, деякі вдалися до проституції, деякі наклали на себе руки, втративши останню надію і віру в майбутнє. Близько сотні сімей перебралося зі своїх домів, які стояли на березі річки Лана, в іншу місцевість, ближче до столиці Тирани. Вони просили від місцевої влади виділити їм земельні ділянки для забудови нових осель, а також надати можливість розрахуватися за цю землю пізніше, та все було дарма.

У багатьох східноєвропейських країнах серед ромів зростає зубожіння, а в Албанії ситуація набуває справжнього напруження: 6 січня ц.р. влада почала проводити так звані рейди. Були грубо зруйновані ромські житла, розта-

шовані біля річки, вчинено насильство над дітьми та жінками. Один чоловік був убитий під час цієї акції. Ромі залишилися без спущених жител у великій мороз. До того ж їм пригрозили підпалити всю місцевість бензином, якщо вони не заберуться звідти до ранку: "Забирайтеся туди, звідки ви прийшли! Це албанська земля!"

Незабаром з'явилися такі собі власники на землю, які планували побудувати там автомийку.

Ромський політик Рафік Таре не поворухнувся ані пальцем, щоб допомогти їм. Він сказав, що такі питання має вирішувати закон. Та все ж такі дехто зреагував на події: парламентарій і представник партії з прав людини, місцевий службовець та представниця Ради Європи. Проте, чи зможуть вони допомогти цим людям, залишається під знаком питання. Кілька днів тому релігійний фонд "Карітас" попросив від австрійської організації "Романо Центр" детальний звіт про становище албанських ромів, оскільки має намір побудувати будинки у Тірані.

Безчесні ділки вже давно вико-

ривують безпросвітне становище ромів та єгиптян, налагодивши торгівлю їхніми дітьми. Батьки отримують леві суми, якщо погоджуються віддати їхніх малолітніх дітей на жебракування, та в 70 % випадків і ці суми просто не виплачуються. Матері сподіваються, що дітям буде краще в Італії ніж в Греції, але потім не можуть навіть повернути їх назад. 15-17-річні ромки стають проститутками, бо мають вдома один-двайко дітей і мусять їх прогодувати.

Правда, працюють організації, які вже давно переймаються цим питанням, та їм рідко вдається знайти контакт з ромським населенням. Тривалий час у с'м'ях не обговорювалося жаліве питання продажу дітей як джерела збагачення. До того ж часто новонароджених дітей просто не реєструють, вони не застраховані, часом лікарі вимагають від ромів більше грошей за лікування, ніж у інших людей. Все це сприяє торгівцям ромськими дітьми.

"Romano Centro", 48, 2005,
переклад
Ірини Крижанівської

Два документи, які хотіли перевернути ромський світ, або Як необхідно вчитися на помилках минулого ДУЙ ЛІЛА, САВЕ КАМЕНАС ТЕ БОЛДЕН РОМАНИ ЛУМА, ВАЙ САР ТРОБУЙ ТЕ СІКЛЬОС ТЕ НА ГІБАЗІС СО НАКЛАС

Самобутність і спосіб життя ромів ніколи не були зрозумілими жителям тих країн, через які вони кочували. І не мало значення, що то були за країни - азійські чи європейські, а пізніше і держави Нового світу - Північної і Південної Америки та Австралії.

Культура, мова, спосіб життя, одяг, традиції ромів - усе це не відшукувалося в культурі тих країн, повз яких вони проходили. Певна частина ромів асимілювалася, інші - просто осідали на якійсь території, та все одно тривалий час зберігали традиції, звичаї та мову, яка також асимілювалася, біднішала словниковою запасом і, нарешті, помірала.

У всіх країнах щодо ромів завжди приймалися дискримінаційні закони як у маленьких німецьких князівствах, так і у великих імперіях, таких як Австрійська. Не обійшла ця хвороба і радянську державу.

Нинішнього року ми відзначимо 77 років прийняття постанови ЦК нацменшин при ВУЦВК "Про від притягнення кримінальних циган до осілого життя" (29 лютого 1928 року).

Прочитуємо "Ухвалу" з цього документа, не змінюючи правилими жителям тих країн, через які вони кочували. І не мало значення, що то були за країни - азійські чи європейські, а пізніше і держави Нового світу - Північної і Південної Америки та Австралії.

Циган, який побажають перейти до хліборобства, оселяти на землю компактними масами, поставивши перед НКО питання про підготовку заходів щодо культурного обслуговування циган".

Найцікавішим є додаток до постанови - інструкція про економічні та організаційно-адміністративні заходи, в якій роз'яснюється, що "нормальними заходами без утворення особливих сприятливих умов неможливо привести кочівних циган до осілого життя і витягнути їх в трудові процеси".

Про що ж тут йдеться?
По-перше, про проведення відповідного до того часу закріпачення ромів як сільськогосподарських наймитів.

По-друге, заборонити їм зай-

матися традиційними способами життя - дрібною торгівлею, ворожінням, ремісництвом (вироби зі шкіри, дерева, металу тощо).

По-третє, в цих документах ані слова не сказано про те, чим ромі свого часу прославилися: своєю музичною культурою - піснями, танцями. Адже ж можна було створити умови осіlosti, саме виходячи з їхніх традиційних способів життя і, в першу чергу, музичного мистецтва. Для того, щоб стати хліборобом, потрібно любити запах свіжозораної ниви, запах першого збірання снопу, мати терпіння, витримку, щоб дочекатися врожаю, радити йому. А ромі не люблять самотності, вони полюбляють великі юрби глядачів і шанувальників, звикли тримати в руках не лопату, а тонкий гриф гітари і скрипки; руки ромського коваля чутивлі не тільки до фізичної праці, а й до тонких художніх робіт, до того ж, майже всі ковалі мали ще одну професію - музикантів.

(Продовження на 7 стор.)

ПРО ЩО РОЗПОВІДАЮТЬ СТАРІ ФОТОГРАФІЇ

ПАЛ СО ВАКЕРЕН Е ПГУРЕ КІЙПОРА

Крах сталінізму і початок розвалу соціалістичної системи призвели до потепління міжнародних відносин, початку дисидентського та правозахисного руху в соціалістичних країнах.

Післявоєнна ромська інтелігенція ряду країн дійшла висновку, що впливати на державну політику неможливо без створення єдиного координаційного центру на міжнародному рівні.

Країни, які навіть входили у склад Варшавського договору, серед яких були Югославія, Чехословаччина, Болгарія, дозволили своїм громадянам виїжджати за межі своїх держав. З іншого боку, наявність великої кількості ромів у Європі не могла не цікавити індійський уряд щодо тієї частини населення, котра розмовляла на одному з діалектів новоіндійської мови. Уряд Індії профінансував через свого представника - дипломата доктора Ріші - перше міжнародне об'єднання лідерів ромських громад - конференцію, яка пізніше отримала назву Першого Конгресу міжнародної ромської унії. Конференція відбулася неподалік Лондона 8 квітня 1971 року.

Хто ж були засновниками цього Конгресу? У першу чергу, це - англійці Греттан Паксон та Дональд Керрік, нині широко відомі своїми фундаментальними працями, такою як: "Цигани під свастикаю" (видана у 1995 році, перевидана та надрукована російською мовою в 2001 році у журналі "Дружба народів". Через 2 роки вона вийшла ще з такою російською мовою окремою книгою) та іншими.

Ці автори в своїх публікаціях та книгах уперше ввели в науковий вжиток східні тексти - персидські і арабські джерела.

У складі батьків-засновників ромського руху був і відомий діяч, представник французьких ромів Матео Максимовф, чех Ян Цибуля, югослав Ярко Йованович, який, до речі, запропонував текст пісні сербських ромів "Джелем, Джелем", що стає гімном ромів.

Серед учасників Конгресу міжнародної ромської унії був Томаш Голомек, ром із Чехословаччини, який пізніше створить разом із Вацлавом Гавелом відому організацію "Хартія-77".

Усіх цих людей - батьків-засновників ромського руху - ми можемо побачити на старих чорно-білих фотознімках, які ми знайшли в чеському ромському журналі "Amargo Gendalos" ("Наше саітсприйняття").

До речі, на цьому першому Конгресі був прийнятий не тільки гімн, а і прапор та герб ромів, які засвідчили існування ромської нації, котра, на жаль, не має своєї держави.

ДО МІЖНАРОДНОГО ДНЯ РОМІВ

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПОЛІПШЕННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ САМОБУТНОСТІ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ РОМІВ УКРАЇНИ

Прем'єр-міністру України
Ю.В. Тимошенко

На Парламентських слуханнях, які відбудуться 12 квітня цього року з питань захисту прав ромів в Україні, на наш погляд, було б доцільно включити в рекомендаційні заходи і досвід ряду європейських країн, зокрема:

1. Підтримати ініціативу п'яти голів держав і трьох віце-прем'єр-міністрів країн Європи - Болгарії, Угорщини, Македонії, Румунії, Сербії-Чорногорії, Словаччини, Словенії, Чеської Республіки - про початок Ромського десятиріччя - 2005-2015 рр.
2. Враховуючи декларативний характер (за висновками експерту Ради Європи Інни Зун та координатора Ради Європи з питань ромів Генрі Ціклуну) з урядової програми від 2003 року, затвердженої віце-прем'єр-міністром України Д.Табачником "Програма соціально-духовного відродження ромів України на період до 2006 року", пропонуємо почати підготовку нової програми, яка б передбачала не тільки питання духовного розвитку, а й поліпшення питань соціально-економічного становища і правового захисту ромів. Подібні проекти розроблені у ряді країн Європи (зокрема, в країнах колишнього соціалістичного табору). Ці програми фінансуються, в першу чергу, за рахунок державних бюджетів, а з 2005 року - Всесвітнім банком реконструкції, Інститутом відкритого суспільства (Джордж Сорос), ООН та рядом інших європейських фінансових структур. Крім того, за сприяння Інституту відкритого суспільства створений Фонд освіти ромів, який наразі профінансований в розмірі 43 млн. доларів.

3. Виходячи з практичного досвіду, накопиченого в ряді країн Європи, в законопроєктах, що розробляються і перебувають на розгляді у ВР України, з питань, що стосуються національних меншин, зокрема в проєкті ЗУ "Про внесення змін до Закону України "Про національні меншини в Україні", "Про національну-культурну автономію національних меншин в Україні", "Про мови в Українській РСР" та ін., передбачити:

- підтримати самоврядування ромів у місцях їхнього компактного проживання;
- створити в межах України національно-культурну автономію ромів;
- посилити відповідальність за порушення національної гідності та почуттів представників національних меншин;
- рекомендувати уряду поширити залучення ромів до органів місцевої влади з метою спільного розв'язання їхніх проблем. З цього приводу надзвичайно цікавим є досвід Угорщини, де для цього створений Ромський парламент, в місцях компактного проживання ромів існують відповідні урядові структури, які займаються виключно питаннями ромів (створення робочих місць, працевлаштування, освіти, культура);
- у соціальній сфері - поетапно провести ліквідацію ромських таборів у Закарпатській та Одеській областях;
- переглянути питання матеріальної допомоги ромам, котрі пережили Голокост (особи, які народилися до 1945 року), оскільки вони не підлягають під статус ветеранів ВВв;
- в системі освіти - рекомендувати Міністерству освіти і науки України використати досвід Чеської Республіки, Угорщини, Болгарії щодо відкриття кафедр ромології для підготовки вчителів, які працюють в ромських школах, та введення посад асистентів-вчителів у школах, де навчаються ромські діти. Розробити підручник із історії та традицій ромського народу, який би використовувався в недільних школах. В підручнику з історії та лексики (для загальноосвітніх шкіл) ввести інформацію про історію та культуру ромів. Провести кодифікацію ромської мови, яка б увійшла в перелік мов національних меншин України;

- в системі охорони здоров'я - розробити спеціальні методи лікування туберкульозу для дорослих і дітей, а також шляхи забезпечення санаторного лікування та профілактичного оздоровлення дітей та молоді;
- в інформаційній сфері - сприяти випуску періодичних видань для ромів, у тому числі жіночих та дитячих; рекомендувати внесення змін щодо посилення відповідальності посадових осіб, котрі розпалюють національну ворожнечу, чим порушують законні права та інтереси ромів. Не допускати упередженого ставлення до будь-якої національної меншини і не допускати поширення в засобах масової інформації негативної інформації щодо національних меншин (в тому числі й до ромів); на телебаченні передбачити випуск тематичних передач з питань ромів;
- у сфері культурного розвитку - сприяти створенню нових музичних хореографічних, фольклорних ромських театрів, навчальних закладів, де ромська молодь могла б отримувати відповідну кваліфікацію;
- в правовій сфері - вжити радикальних заходів щодо припинення фактів знущань, тортур, примусової дактилоскопії, "відпрацювання ромських таборів";

4. Провести об'єктивне статистичне дослідження ромів у всіх регіонах України, оскільки їхня кількість, згідно з переписом населення 2001 року, не відповідає дійсності і є відверто заниженою.

Аладар Адам,
президент Всеукраїнської
правозахисної ромської
асоціації "Чачіне"
("Правдивий захист"),
Евгенія Навроцька,
редактор Всеукраїнського
двожизневіка "Романі Яс",
лідери більшості ромських
громадських організацій

ДЕ ТОРГУВАТИ РОМАМ ХЕРСОНА? КАЙ ТЕ БІКІНЕН Е РОМА АНДО ХЕРСОНО?

Майже два роки триває в Херсоні свавільна місцевої влади. На Дніпровському ринку донедавна торгували близько 60 підприємців ромської народності. Однак, два роки тому адміністрація ринку, посилюючи на виробничу необхідність, стала скорочувати кількість торговельних одиниць там, де торгують роми.

У листопаді 2003 року голова Херсонського миського товариства ромів звернувся до місцевої влади по фактах порушення прав ромів на заняття підприємницькою діяльністю. Цей запит і досі залишається без об'єктивного розгляду.

Влітку минулого року монітор, який працює у рамках проєкту "Захист прав ромів в Україні і забезпечення доступу до правосуд-

дя", через юриста звернувся з конкретною пропозицією до місцевої влади міста: виділити на найближчій до Дніпровського ринку території ділянку землі для розміщення торговельних місць підприємців-ромів. І досі відповідь не отримана, питання не зрушується з мертвої точки.

У нинішньому березні голова товариства ромів разом з представником міста Ю.П.Христинцем та з начальником управління земельних ресурсів С.І.Білоглазовим. Пан Христинич не заперечував проти здійснення ромами підприємництва на ринку, але для цього необхідно виділити землю. А це, за його словами, компетенція управління земельних ресурсів (пан Білоглазов).

Останній зазначив, що на Дніпровському ринку землю виділити неможливо. Запропонував виділити земельну ділянку для обладнання торговельних місць за межами Херсона. Або - "розкидати" торговельні ромів по інших невеличких ринках міста, погодивши це з їхніми директорами. Ці пропозиції було відхилено.

Після цього монітор зустрічався з мером міста В.В.Сальдом. Мер уважно вислухав та пообіцяв розібратися в ситуації. Це саме він казав і минулого, і позаминулого років...

Так це питання і залишається не вирішеним...

Юрій Іваненко,
голова Херсонського миського
товариства циган

БЕЗ ВІРИ І ЛЮБОВІ ДО ЛЮДЕЙ НІЧОГО НЕ ЗРОБИТИ БІ ПАТЯВІПЕ АЙ КАМЛИПЕ КЕ МАНУША КАНЧІ ЧИ КЕРЕС

Ганна Юріївна Лаврінц

ЯКБИ НА НИХ ХОЧ ТРОХИ БІЛЬШЕ ЗВЕРТАЛИ УВАГИ...

Робота, таких як Карла Олексійовича Козми, який іде до ромів з добром, ще з 1998 року засвідчила, що в цьому селі - велике поле для діяльності місіонерів. Виявилось, що тільки одиниці серед дорослих ромів уміють читати. Виникла думка про будівництво школи неподалік табору. Спочатку для багатьох ця ідея була незрозумілою, мовляв, у селі є велика школа, де роми можуть здобувати середню освіту. Проте дійсність свідчила, що ромам необхідна багато більше увага з боку вчителів, ніж іншим дітям. З перших днів навчання відчувається велика різниця у знаннях, вміннях і навичках. Оскільки ромські діти надзвичайно чутливі до невдач, то, не отримуючи належної підтримки в класі, вони просто перестають відвідувати школу.

Перед громадою постало серйозне питання: як підготувати і адаптувати ромську дитину до школи? Виникла проблема з відповідним приміщенням. У селі орендувати будинок під школу надзвичайно проблематично. До того ж, він мав відповідати певним нормам та вимогам. Ось чому 3 роки тому було вирішено побудувати поблизу табору початкову школу, яка б відповідала європейським стандартам: світлі класні приміщення, спортивний (актовий) зал, санітарно-гігієнічні кімнати, ідальня.

Голова селищної ради позитивно поставився до будівництва. Виділили земельну ділянку, оформили відповідну кошторисну документацію. Через відповідні соціальні програми, а саме за допомоги релігійної громади міста Нювена (Нідерланд)

отримали кошти, будівельні матеріали. Кілька мешканців здалекої країни тольпанів безоплатно, як волонтери, працювали на будівництві школи нового типу. Чому саме нового типу? Навчання дітей у цій школі проводиться за спеціальними методами і програмами, що підготує маленьких ромів до навчання у загальноосвітній школі. Складний період адаптації до навчання у початковій школі дозволить краще засвоювати знання, вміння і навички у середній і старшій.

Будівництво школи велось під керівництвом менеджера благодійного фонду "Доркас-Закарпаття" Йосипа Батори. Як він нам розповів, одночасно ведеться будівництво й інших об'єктів. Мають бути побудовані або відновлені роботи медичних закладів у селах Жорнава, Вишково, Дерцен, Геча та інших колишніх фельдшерсько-акушерських пунктів, а нині полклінік "сімейного типу".

Інколи дивуєшся, скільки енергії і наснаги витрачає пан Йосип, щоб будівництво було завершено вчасно. Його вміння розмовляти кількома європейськими мовами - угорською, російською, українською, німецькою, англійською, голландською просто вражає.

Будівництво школи було закінчене в кінці серпня минулого року, а вже 1 вересня 31 учень сів за шкільні парти, завезені з далекого Нювена. Зараз чекають перших весняних погожих днів, щоб завершити будівництво огорожі, спортивного майданчика.

РОБОТИ ВЧИТЕЛЯМ ВИСТАЧАЄ

Іх у школі всього кілька. Це і основний вчитель - керівник Ганна Юріївна Лаврінц, класо-

■ Угорською село Сюрте, що на Закарпатті, вражає охайністю будинків. Присадібні квітники та кущі винограду прикрашають подвір'я і надають неповторний колорит та індивідуальність. Здавна у селі проживають поруч угорці, роми, українці, що належать до різних релігійних конфесій. Найбільшою з них є реформатська церква, очолювана о.Федором Густавом. Високий авторитет цієї людини, його моральні якості, організаторські здібності допомогли у відкритті в селі центру Благодійного фонду "Доркас-Закарпаття".

Оскільки у селі проживає значна кількість ромів (понад 240 осіб), то, зрозуміло, фонд не міг не звернути на них свою увагу. Спочатку надавалася невелика гуманітарна допомога одягом, їжею. Пізніше було створено ромську релігійну громаду реформатської церкви.

вод 2 класу-комплекту, де навчаються діти з 6 до 14 років. Коли вони прийшли 1 вересня, то майже зовсім нічого не знали. Зараз з 15 учнів є вже такі, що уміють читати по складах, рахувати до 100. Золтан Тирпак добре навчився елементам математики, Роман Яно, Брігітта Тилпон - вільно читати. А Бетінда Тилпон - найкраща учениця класу - повністю засвоїла програму 2 класу. Коли ми запитали у Елізавети Тирпак, чому вона не навчилася читати у загальній школі, куди вона ходила майже рік, то вона відповіла, що захворіла. Коли ж повернулася після хвороби у школу, то сильно відстала. З нею ніхто додатково не займався, тому вона просто перестала розуміти новий навчальний матеріал і кинула ходити до школи. Крім того, сиділа на останній парті і до неї вчителька підходила дуже рідко.

У класі під час наших відвідин була майже сімейна обстановка. Діти просто ловили, як-то кажуть, на льоту, будь-яке зауваження і слова вчительки, до речі, випускниці одного з найкращих вузів - педагогічного інституту м.Мукачева. Тому і не дивно, мабуть, що учні отримують такі добрі знання і навички. Обов'язковим є і навчання слова Божого, з нього починаються заняття вранці і під час обідньої перерви.

Значну роботу в школі проводить і волонтер, яка працює через "Доркас-Закарпаття", Катерина Гундарівна Енде, як вона сама представилася. Їй 18 років, родом вона з Німеччини, з м.Герліц. Свого часу захоплювалася російською мовою і літературою. Але найголовніше, хотіла зробити щось корисне для суспільства. Тому через діаконію м.Ганновера виріши-

ла відпрацювати один діаконічний рік в іншій країні. На запропоновану роботу в Україні у ромській школі радо погодилася і ось уже 9-й місяць працює в Сюрте. Оскільки добре володіє угорською, то допомагає після шкільних занять виконувати домашні завдання і одночасно підтягнути відстаючих. Крім того, веде додаткові заняття з німецької мови в школі села. На наше запитання, якими є в її очах ромські діти, Катерина оцінила їх як галасливих, надзвичайно активних, додавши ще і те, що з ними не так легко працювати. До речі, для всіх волонтерів, які працюють у школах, проводяться додаткові семіна-

Катерина Гундарівна Енде

ри і тренінги, де їм дають певні данні про історію, умови проживання і особливості психології ромських дітей.

У школі працює ще вчителька з Ужгорода Ерно Борони, яка веде уроки малювання, співів, географію, біологію, катехізис.

Оскільки школа ромська нового типу, ми побачили серед

вчителів-асистентів і ромку Марину Йосипівну Керекеш, яка допомагає маленьким учням адаптуватися до шкільної дисципліни, вчить правилам поводження у колективі.

Для поліпшення знань, зацікавленості в отриманні навичок інколи тут використовують навіть здорову конкуренцію. Так, син о.Федора Густава Даніел, учень 30Ш № 10 м.Ужгорода, під час наших відвідин цілий день перебував у школі серед ромських дітей. Більше того, показав свої знання з математики, чим викликав велику заздрість у ромів. Як це так, учень, який молодший за них - Даніелу всього 7 років, а деким місцевим учням - 9-11, а приклади до додавання і віднімання він вирішував набагато швидше!

Роботи в цій ромській школі вчителям вистачає ще на багато років. Детальніші висновки можна буде зробити лише через 4-5 років, коли ромські діти будуть переходити до загальноосвітньої школи в селі. Як потім вони засвоюватимуть програму? Які наслідки матиме експеримент роботи школи за новими методами? Час покаже. Але, якщо навіть буде отриманий і не зовсім позитивний результат, то стане зрозуміло, що це не той шлях, яким потрібно йти, а значить, шукатимуть інші. Проте ми

точно знаємо, що якщо і не всі діти закінчать 10-11 класів, зате вони всі будуть вміти читати і писати.

Робота інтернаціональних (вибачте за старий термін) намагання з поліпшення освітнього рівня ромських учнів триває.

Олена Бойко,
с. Сюрте, Закарпаття

ПЕРЕГОВОРИ НЕ ВІДБУЛИСЯ

ОБРАЗА НА ПРАВООХОРОНЦІВ ТА СЛУЖБОВЦІВ ЛАДЖАВО ПРЕ ПРАВООХОРОНЦІВ АЙ ПРЕ РАЯ

На зустріч з лідерами виницьких ромів не прийшов ніхто з посадовців 19 запрошених управлєнь.

- Ми ж не під тин, на травичку запрошували, а за круглий стіл, - дивується Андрій Сенченко, президент регіонального центру ромів. - Підготували матеріали, які б хотіли обговорити з

правоохоронцями, лікарями, освітянами.

Подібний круглий стіл вони намагалися провести і у вересні минулого року, та теж безрезультатно. Питання, що так хвилюють виницьких ромів, - це порушення їхніх прав, як вони кажуть, в судах, міліції. Андрій Сенченко розповів, як його та віце-президента центру

ромів Петра Огли як авторитетних ромів викликали і дали завдання всіх ромів міста привести в Староміський відділ міліції для знання відбитків пальців. Оминуть цю процедуру, як сказав Андрій Сенченко, вдалося лише завдяки його популярності й відзнакам ромського шоу-театру "Шатро".

- Правоохоронці часто розра-

ховують на безграмотність ромів, - продовжує Андрій Сенченко. - У нас є достатньо зафіксованих випадків приниження ромів. І ми хотіли говорити з правоохоронцями про справи, які розглядаються в рамках проекту Європейського центру захисту прав ромів.

На його думку, до ромів несправедливі й виницькі видання,

які підтримують негативний образ ромів, вказуючи національну належність правопорушника, якщо той ром.

- У першу чергу, ми громадяни України, а не цигани, - сказав Андрій Сенченко, - і хочемо щоб до нас відповідно ставилися. Після такого ігнорування, якщо виникнуть питання, не треба казати, що роми не йдуть на контакт з правоохоронцями. Ми близькі до керівництва країни і просто скажемо у відповідних інстанціях, що виницькі посадовці нас ігнорують і не хочуть з нами співпрацювати.

Мирослава Соколова,
м.Вінниця

ВІСТІ З РЕГІОНУ

Дисконтна картка на додачу, або Як можна захищати свої права

Дисконтно ліл опрал ден, вай Сар шай те марес тут пало тйро чачіпе

У середині березня нічиноного року ром Михайло Федорович П., який мешкає постійно у м. Павлограді Дніпропетровської області, придбав у магазині "АБВ-Техніка" м. Дніпропетровська тумбу-підставку під телевизор, з відомою, коли спробував розмістити на ній телевизор, виявилось, що тумба не підходить за розміром - занадто мала. Приїхавши через два дні в магазин, звернувся до адміністратора з проханням замінити придбану тумбу-підставку на більшу. Адміністратор пояснив Михайлові Федоровичу, що, по-перше, такого товару іншого розміру в них немає, а, по-друге, було придбано якісний товар, який поверненню не підлягає, тому він не може нічим допомогти. Коли П. сказав, що якщо не буде прийнято ця тумба назад і йому не повернуть гроші, він звернеться до юриста і подасть на них в суд, почув таку відповідь адміністратора: "Ти

глянь, який наглий циган! Звертайся хоч до президента, ми свої зобов'язання перед вами виконали, і йди, будь ласка, звідси, поки я не викликаю охорону!" Злякавшись, Михайло П. повернувся з не потрібно йому підставкою додому. Та вирішив це просто так не залишити.

Ром-покупець звернувся до помічника юриста А.Мусієнка за роз'ясненням. А.Мусієнко провів бесіду з Михайлом Федоровичем, який цього ж дня разом зі заступником юриста В.Г.Гудименком звернувся до Дніпропетровського міського управління у справах захисту прав споживачів. Наслідком цих дій було вибачення адміністрації магазину та заміна тумбочки-підставки на більшу за розміром, яка вже підійшла до телевизора. Також адміністрація з метою усунення конфлікту подарувала покупцю-рому дисконтну картку для придбання товару зі знижкою 5%.

ПРАВОВАХІСНИЙ ЦЕНТР-МЕДІАТОР

Ще в лютому цього року у Дніпропетровську на проспекті Героїв Сталінграда сталася дорожньо-транспортна пригода, внаслідок якої в аварію потрапив ром І.Ф.Калишенко. Потерпілий не знав, як йому діяти в цій ситуації. Помічник юриста А.Мусієнко разом зі заступником В.Г.Гудименком здійснили виїзд на місце ДТП, де вияснили, що на проспекті трапилася зіткнення автомобілів "Таврія-Дана", 2001 р.в., (власником якого є І.Ф.Калишенко) та БМВ-520 (за кермом якого перебував громадянин А.В.Прокопко). Юрист В.Гудименко спілкувався з цього приводу з інспектором ДАІ, який виїхав на місце дорожньо-транспортної пригоди. Від нього дізнався, що останній склав протокол огляду ДТП і збирається передати зібрані матеріали на розгляд до суду Бабушкінського району м. Дніпропетровська. На той час справа вже була переда-

на у провадження суду Бабушкінського району.

1 березня В.Г.Гудименко взяв участь у судовому засіданні як захисник. У процесі судового розгляду справи по суті, було встановлено вину А.В.Прокопко. Після отримання рішення суду з адміністративної справи, Гудименко від імені Калишенка звернувся до громадянина Прокопко в усній формі і запропонував відшкодувати завдану шкоду, пояснивши при цьому, що, якщо шкоду буде стягнуто в судовому порядку, то йому доведеться сплатити ще й судові витрати. Громадянин А.В.Прокопко погодився відшкодувати шкоду в обмін на розписку від І.Ф.Калишенка про те, що потерпілий ніяких претензій до нього не має.

Костянтин Мусієнко,
Дніпропетровська обласна
організація "Ватра"

ВІДНОВЛЕННЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ

АРАКГЛЕ О ЧАЧІПЕ

Працький суд виніс вердикт, стосовно якого компанія "Росман", що володіє мережею аптек у Празі, має виплатити компенсацію у розмірі 50 000 крон та надіслати особисте письмове вибачення ромській жінці Ренаті Котларовій. Рч у тім, що Р.Котларова, яка у березні 1993 р. побачивши оголошення про вакансію в аптеці, яка належить компанії, подала прохання на праце-

влаштування. Та її відмовили, навіть не проваши співбесіду, мотивуючи тим, що вакансія вже зайнята.

В той же час, коли після ромки з такою ж заявою прийшла жінка іншої національності, для неї вакансія була вільна, і після співбесіди її прийняли на роботу, незважаючи на відсутність досвіду та необхідних навичок. Адвокатам Р.Котларовій, яка відстоювала свої

порушені права у празькому суді, вдалося довести, що компанія "Росман" безпідставно та незаконно відмовила ромській жінці у працевлаштуванні через її національну належність. У суді жінка заявила, що їй надзвичайно важко знайти будь-яку роботу, бо куди б вона не зверталася, їй всюди відмовляють через те, що вона ромка.

ERRC

І ЗНОВУ - ВИНЕН РОМ...

Апале - дошало о ром...

На початку лютого нинішнього року за правовою допомогою у правозахисний центр "Романі Я" звернувся ром Степан Васильович Лакатош, 1983 р.н., мешканець с. В.Визици Мукачівського району Закарпатської області. Зі слів Лакатоша, проти нього правоохоронними органами, зокрема слідчим відділом Мукачівського РВ УМВС, було сфабриковано кримінальну справу та пред'явлено обвинувачення в скоєнні злочинів, передбачених ч.1 ст. 185 КК України (таємне викрадення чужого майна) та ч.1 ст. 213 КК України (порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом).

Суть справи полягає ось у чому. В травні 2004 року додому до Степана Лакатоша прийшли двоє неромів - Ілля Р. та Іван Ч., з проханням обміняти мотоцикл марки "Ява", який належав С.В.Лакатошу на правах приватної власності, на дешевший мотоцикл в відповідну доплату.

Степан Лакатош погодився, оскільки така пропозиція йому видавалася цікавою. Після попередньої домовленості між сторонами Степан Лакатош виконав зобов'язання зі свого боку і передав Іллі Р. свій мотоцикл, проте обіцяної доплати не отримав. На вимогу С.Лакатоша провести остаточні розрахунки за попередньою домовленістю, нером Ілля Р. повідомив, що необхідних коштів у нього нема, та він може компенсувати потрібну суму металобрухтом, який можна реалізувати у пункті прийому і отримати за нього відповідну суму. Степан Лакатош погодився

і запитав: "Де є цей металобрухт?" Ілля Р. повідомив, що металобрухт - старий промисловий двигун - лежить на території старої ферми, що з сторожем вони домоурилися, залишилися тільки його забрати. На запитання С.В.Лакатоша, чи не буде у них проблем, нероми впевнено переконали його, що ніяких проблем не буде, за двигун вони розрахувалися зі сторожем. Після цього вони привезли двигун додому до Степана Лакатоша і на цьому розійшлися.

Через певний час до Лакатоша прийшли працівники міліції з вимогою оглянути приміщення і територію двора через підозри, що С.В.Лакатош переховує в себе викрадений двигун. Здивований господар пояснив ситуацію працівникам міліції і повідомив, що двигун він отримав від нерома Іллі Р. у рахунок погашення боргу. Але, незважаючи на його пояснення, працівники міліції скла-

ли протокол, вилучили двигун, а стосовно невинуватого С.В.Лакатоша порушили кримінальну справу.

Дивним залишається той факт, що особи, винні в скоєнні злочинів, залишилися осторонь і не понесли ніякого покарання, натомість винуватим і потерпілим одночасно залишився Степан Лакатош, громадянин ромської народності, очевидно тільки через те, що він ром і не може захистити свої законні права та інтереси через неграмотність та відсутність коштів для оплати роботи захисника.

Проте, завдяки своєчасному втручанню в цю справу захисника на стадії досудового слідства стосовно підозрюваного С.Лакатоша, були знаті обвинувачення в скоєнні злочинів, передбаченого ч.1 ст. 185 КК України. Щодо обвинувачення в скоєнні злочини за ознаками ч.1 ст. 213 КК України, то Степан Лакатош був звільнений від кримінальної відповідальності на стадії судового слідства.

Юридичний відділ
"Романі Я"

РЕПЛІКА

ЛИСТ "РОЗГЛЯНУТО" НА КОРИСТЬ..?

ЛІЛ САС "ДИКГЛО" КОН САС ДОШАЛО..?

■ У "Романі Я" за 27 січня був опублікований матеріал "Гумові палиці, наручники і дактилоскопія, або "Профілактичне" залакування ромів".

Стаття була надіслана в Управління Міністерства внутрішніх справ України в Закарпатській області для вжиття заходів. Нещодавно редакція отримала відповідь, адресовану президенту Всеукраїнської правозахисної ромської асоціації "Чачіпе" Аладору Адаму. Цитуємо її без змін

"Шановний

Аладоре Євгеновичу!

Повідомляємо, що ваше звернення до УМВС України в Закарпатській області про заповідання працівниками міліції Ужгородського МВ УМВС та ЗМОП "Беркут" УМВС тілесним ушкодженню громадянам ромської народності, які мешкають в мікрорайоні Радванка м.Ужгорода, та незаконне їх дактилоскопування Управлінням МВС розглянуто.

В ході проведення службового розслідування неправильних

дій працівників міліції Ужгородського МВ УМВС та ЗМОП "Беркут" УМВС України в Закарпатській області не встановлено. Одночасно повідомляємо, що згідно з ч. 2 ст. 8 Закону України "Про звернення громадян" повторні звернення одним і тим же органом, від одного і того ж громадянина, з одного і того ж питання не розглядаються.

М.М.Туряниця,
перший заступник
начальника УМВС України
в Закарпатській області"

Складається враження, що п.Туряниця, перший заступник начальника УМВС України в Закарпатській області, або не вчитався у те, про що повідомив ряд людей, а саме - Тиберій Тирпак, (вул.Гранітна), Іван Сурмай, (вул. Гранітна), Юрій Йонаш, (вул. Ужанська), Василь Лацко, (вул. Погранична), Йосип Тирпак, (вул. Тельмана), та інші, котрі в деталях розповіли, як вживається майже не в кожну оселю ромського мікрорайону Радванка міста Ужгорода наряд міліції - близько шостої години ранку 20 січня. Працівники УМВС, які не тільки порушили спокій сімей, а і вилучували силую двері, якщо їх не відчиняли, а потім наказали ромам сісти в автобус і поехали їх в Ужгородський міськвідділ

міліції і там били гумовими кийками, одягали наручники і знімали дактилоскопію рук ні в чому не винних людей.

Або пан Туряниця зберігає "честь мундира", захищаючи своїх працівників - міліціонерів Ужгородського МВ УМВС та ЗМОП "Беркут" УМВС України в Закарпатській області.

Що ж це було за розслідування? Певно, бралися до уваги лише свідчення підлеглих - міліціонерів та "беркутівців", які зробили хорошу "міну" при поганій грі. Або ж керівництво просто не бажає виносити сміття з власної хати...

Дуже "обнадіює" поява в листі першого заступника начальника УМВС України в Закарпатській області, написаного у дні, коли

наша Україна намагається стати і справді демократичною, на противагу від кумівської олігархічної, такого пасажу: "Одночасно повідомляємо, що згідно з ч. 2 ст. 8 Закону України "Про звернення громадян" повторні звернення одним і тим же органом, від одного і того ж громадянина, з одного і того ж питання не розглядаються".

Отже, наразі потерпілим усі шляхи відрізани - вдруге з одним і тим же питанням до одного і того ж адресата не звернешся... Проте, на щастя, у нас іще є й інші правозахисні органи. Суд, наприклад. І правозахисний центр до нього таки звернешся.

Винуваті у події, що сталася зимового ранку цього року в мікрорайоні Радванка міста Ужгорода, мають бути виявлені й покарані.

Інакше - що ж змінилось в нашій помаранчевій державі?

Редакція "Романі Я"

Справа навмисне затягується

Е БУВТІ ДИРЕКТНО ЛОВКОРЕС ДЖАЛ

16 лютого минулого року близько 16 години неповнолітній Олександр Р., 1988 року народження, не маючи посвідчення на право керування автомобілем, сів за кермо "Фольксваген-Пассат", який належить, згідно з реєстраційними документами, його матері Наталії Петрівні Н. Рухаючись у напрямку мікрорайону "Підварки" в м. Переяслава-Хмельницького Київської області, поблизу мосту через рр. Трубіж не впорався з керуванням, внаслідок чого автомобіль вїхав на пішохідну доріжку, де водій допустив наїзд на пішоходів Риму Володимирівну К. та Тетяну Вікторівну М. Внаслідок ДТП Рима К. отримала тяжкі тілесні ушкодження - численні переломи кісток скелету та розриви внутрішніх органів, від яких померла на місці аварії, а неповнолітня Тетяна М. з отриманими тілесними ушкодженнями була доставлена в Переяславо-Хмельницьку центральну районну лікарню.

16 лютого цього ж року за вказаним фактом ДТП була порушена кримінальна справа за ознаками злочину, передбаченого ст.286 ч.2 КК України.

Потерпілими у кримінальній справі визначено батьків Рими Володимирівну та Тетяну Вікторівну, членів громадської організації "Аме Рома" - Володимира К. та Віктора М., які внаслідок злочинних дій неповнолітнього Олександра Р. зазнали не тільки матеріальних збитків, а і моральних.

Проте старший слідчий СВ Переяславо-Хмельницького МРБ ГУ МВС України в Київській області майор міліції В.В. Бондар 28 липня 2004 року вносить постанову про закриття кримінальної справи за відсутністю в діях

Р. складу злочину (ст.б п.2 КПК України).

Громадською організацією "Аме Рома" на адресу Переяславо-Хмельницького мікрорайонного прокурора було направлено мотивований лист про незаконність прийнятого слідчим рішення про закриття справи, з вимогою скасування даної постанови. Постанова від 28 липня 2004 року прокурором була скасована, справа з вказівками прокурора направлена на додаткове досудове слідство.

Інтереси потерпілого Володимира К. представляв адвокат Київської обласної колегії адвокатів Володимир Іванович Вак. Ненадлежа виконання ВІВаком своїх обов'язків зі захисту прав потерпілого Володимира К., явна зацікавленість адвоката в закритті кримінальної справи за ст.б п.2 КПК України, призвели до подальшого затягування досудового слідства. Після повторного втручання представників громадської організації адвокат розірвав угоду з потерпілим та повернув отриманий гонорар. Потерпілий Володимир К. - малописьменний, в законодавстві України не орієнтується, тому було прийняте рішення, що його інтереси, в порядку ст. 246 ЦПК України, буде представляти юрист громадської організації "Аме Рома".

За отриманою інформацією про подальший хід досудового слідства, було написано та направлено листа на адресу міністра внутрішніх справ України Ю.В.Луценка. Наразі кримінальна справа перебуває на вивченні в Головному слідчому управлінні по Київській області. За результатами вивчення справи буде прийняте відповідне рішення на підставі законодавства України. Представник

інтересів потерпілого Володимира К. юрист організації мав зустріч зі службовими особами Головного слідчого управління, які запевнили, що справа буде доведена до логічного завершення.

Після вивчення, з виїздом на місце в м. Переяславо-Хмельницький, причин і умов, які призвели до затягування досудового слідства у вказаній вище кримінальній справі можна зробити такі висновки: потерпілим по справі є представники національної меншини в Україні - роми, і тому ст.спідчий, особа титульної нації, який є, за нашими даними, дуже добрим знайомим Наталії Н, син якої скоїв ДТП, зацікавлений у затягуванні та закритті справи за ст.б п.2 КПК України, щоб потерпілі не мали можливості відшкодувати завдані їм матеріальні, так і моральні збитки.

Дану кримінальну справу ми вважаємо перспективною, бо внаслідок її вирішення на підставі законодавства України будуть закриті не тільки права потерпілих, а і в подальшому, при відповідній інформації як у державні органи влади, так і серед ромів, широкомо загалу буде відомо, що, незалежно від національності потерпілих, справи такові і не тільки такої категорії повинні вирішуватися тільки за нормами права України та з урахуванням міжнародного правозахисного права, яке ратифіковано державою України.

Володимир Бамбула,
голова громадської організації "Аме Рома",
Володимир Бакай,
юрист,
м. Переяславо-Хмельницький

Велика образа виникає у серці ромки бабусі Єфросинії Луківни Рученко, коли згадує вона про несправедливість, яка її спіткала. Народилася вона на Волині у с.Якушів. Сім'я була великою, двоє батьків та восьмеро дітей. Не довго було щасливим її дитинство,

лишилися жити в Білорусі. Чоловік був ковалем, заробляв гроші своїм ремеслом. Власними силами збудували маленьку хатинку з глини і очерету. Життя пішло на лад.

Після смерті чоловіка Єфросинія Луківна Рученко переїхала на Волинь у м.Володимир-Волинський.

НЕСПРАВЕДЛИВІСТЬ

НАЙ ЧАЧІПЕ

бо почалася війна. Забрали на фронт брата. Важко стало. Рідної матері Єфросинії навіть не пам'ятала, померла, коли дівчинка була ще маленькою.

У 1942 році Єфросинії виповнилося 16 років. Забрали її фашисти разом із іншими на роботу в Німеччину. Сільський староста знав, що вона з ромської сім'ї, але не видав. Хвала Богу, залишилася вона живою, як і вся їхня сім'я. Пам'ятає бабуса ці події, наче це все було тільки вчора. Як везли їх у вагонах до Німеччини, як потрапила в місто Юзин на військовий завод, де тяжко працювали, виготовляючи бомби для літаків. Були там люди різних національностей - французи, поляки, були й односельці, але ніхто не видав Єфросинію Луківну. Багато молоді насмілювалися втіати, та Єфросинія працювала доти, доки не визволили полонених війська Радянської Армії.

Довго добиралися додому, довго їхали разом із військами, допомагали, чим могли, готували їжу, доїли корів, прали обмундирування солдатам.

Повернувшись додому, Єфросинія застала в рідному селі злидні та розруху. Загинула рідна сестра: німці дналися, що вона ромка і розстріляли. Брат повернувся з фронту. Тяжке, злиденне життя змусило її кохувати.

У 1950 році вийшла заміж за рома, народила сина. Після указу, який забороняв кохування, за-

лишилися жити в Білорусі. Чоловік був ковалем, заробляв гроші своїм ремеслом, яке перейняв від батька. Та забезпечити сім'ю наразі дуже важко, тим більше, що він інвалід другої групи. Живуть вони у дуже важких умовах, у старенькій хатині, яка не ремонтувалася десятиріччями. У двох кімнатках мешкають семеро людей. Без тепла, газу, води.

Бабуса весь час отримувала лише 32 гривні пенсії. Тільки два місяці тому її підвищили до 200 гривень. Коли оформляла документи на виплату компенсації, вона розповіла тим, хто цим займався, що працювала у Німеччині на військовому заводі, та їй відповіли, що був зроблений запит і доказів цього немає. Єфросинія народилася в 1925 році, а в паспорті записаний 1924 рік народження. Документи були оформлені таким чином, нібито вона працювала на німецького господаря.

Сталася несправедливість стосовно ромки, яка нарівні з іншими примусово працювала на німецькому заводі і переносила всі труднощі війни.

Бабуса-ромка сподівається на увагу з боку нової влади, щоб отримати хоча б якусь матеріальну допомогу.

Іван Чернявський,
Анжеліка Воробчук,
С.Любчик,
Володимир-Волинський район
Волинської області

Права ромів - це права людини

Чачіпе роменгеро - кадо чачіпе манушенгеро

Наша газета вже писала про посібник для ромських активістів "Знати свої права й боротися за них", недавно виданий Європейським центром за прав ромів (ERRC).

З нинішнього номера "Романія Яг" починає друкувати окремі частини, розділи з цього солідного і серйозного видання. Сподіваємося, що матеріал вміщений в них, стане у нагоді нашим читачам.

Чому ми говоримо про права ромів?

Активісти, які захищають права ромів, часто стикаються з питанням опозиції: для чого стосовно ромів необхідно виділяти "спеціальні права". Супротивники можуть наполягати на тому, що фокусування спеціально на "ромських правах" створює тертя з основною групою населення, тоді як робота активістів повинна бути спрямована на реалізацію прав кожної людини.

Незважаючи на те, що права людини універсальні, члени певних груп піддаються порушенням цих прав набагато частіше, ніж інші, і роми - одна з таких груп. Отже, особлива увага повинна приділятися забезпеченню рівного доступу до прав людини, які є універсальними і гарантованими для всіх. Права ромів не є спеціальними, права ромів - це права людини.

Одна з вимог "прав ромів" - право на недискримінацію. Свобода від дискримінації - не "спеціальне право", а вираження

принципу рівності прав, що є найважливішим у філософії прав людини і закону. Зрозуміло, що всюди в Європі, незважаючи на розповсюджене визнання важливості прав людини, росту і розробки правового законодавства, включаючи антидискримінаційне законодавство, роми піддаються порушенням прав людини в більшій мірі, ніж більшість населення. Формальне рівне ставлення часто мало невідчутний ефект для багатьох ромів у повсякденних умовах їхньої дійсності, звідси підвищена увага до справжньої рівності можливостей. Для того, щоб досягти реальної рівності, рівне поводження з усіма людьми не завжди є достатнім. Групи, що піддаються приниженому людській гідності, набагато частіше, ніж представники більшості, мають потребу в додатковому захисті, що гарантує їм рівні можливості. Рух зі захисту прав ромів веде боротьбу з порушеннями прав людини, яким піддавався ромський народ протягом усієї його історії більше, ніж представники багатьох інших національностей.

Боротьба з расовою дискримінацією

Як необхідно боротися з расовою дискримінацією? Пропонуємо вам увазі кілька порад та способів боротьби з дискримінацією, направленою проти ромів.

- Будьте залучені в процес!
- Вплиньте на політичну волю для одержання змін.
- Вимагайте розробки нового законодавства або заміни існуючого на ефективніше законодавство.
- Пропагуйте позитивну дію.
- Вимагайте створення спеціалізованих органів, які займаються правами і проблемами меншин.
- Займіться збором надійних статистичних даних про расизм стосовно політичного впливу.
- Вступайте в діалог з урядовими органами, державними діячами і судовими органами.
- Пропагуйте політику антирасизму і освіти в сфері прав людини - навчайте інших і поширюйте ідею!
- Залучайте до цього процесу міжнародні організації - доведіться про всі входи і виходи і зробіть так, щоб ваш голос був почутий.
- Сприяйте політичній мобілізації у вашому співтоваристві і беріть участь у політичному процесі.
- Вибудуйте мережу інших неурядових організацій, готуйте активістів, які працюють у сфері прав ромів.

ГАЗЕТА ВИСТУПИЛА. ЩО ЗРОБЛЕНО?

ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРИТЯГНУТО

Правозахисний центр "Романія Яг" створений з метою надання юридичної допомоги ромам, яку вони не можуть знайти у співробітників міліції. Тому роми села Великі Ком'яти, що на Виноградівщині (Закарпатська область), звернулися до нас з метою захисту своїх прав.

Кореспонденти газети "Романія Яг" виїхали на місце події, щоб розібратися в ситуації. Внаслідок перевірки був опублікований матеріал "Живу у страху" (№ 1 від 27 числа ч.р.). Цю статтю ми відправили безпосередньо міністру внутрішніх справ Юрію Луценку, який дав розпорядження все з'ясувати.

Публікуємо відповідь начальника відділу УМВС України в Закарпатській області П.П.Буца.

"Повідомляю, що факти, опубліковані в газеті "Романія Яг" № 1(106) від 27.01.2005 року в статті "Живу у страху", Управлінням внутрішніх справ МВС України в Закарпатській області перевірені з виїздом на місце пригоди.

У процесі перевірки встановлено, що за фактом хуліганських дій стосовно сім'ї О.Ф.Штефанко з боку громадянина І.І.Шльто, останнього було притягнуто до адміністративної відповідальності за порушення вимог ст. 173 КУпАП (дрібне хуліганство).

Що стосується конфлікту між сім'єю Штефанко та мешканця-

ми с.Ком'яти, який виник 28 листопада 2004 року на дискотеці в будинку культури цього ж села, а також факту пошкодження майна гр-ки О.Ф.Штефанко громадянином Ю.Ю.Дома, І.І.Шльто, Я.В.Гавриш, то Виноградівським РВ УМВС порушено кримінальну справу за ознаками злочину, передбаченого ст. 296 ч.4 КК України (хуліганство). Наразі за цією кримінальною справою проводиться розслідування, за наслідками якого Виноградівським РВ УМВС гр-ку О.Ф.Штефанко буде повідомлено додатково.

П.П.Буца,
начальник відділу
УМВС України
в Закарпатській області"

ЛЮДСЬКІ ДОЛІ

І В СЕЛІ - ВІЛЬНИЙ, ЯК ВІТЕР
ВІ АНДО Г'АВ - САБАДО, САР Е БАЛВАЛ

Ром Микола Іванович Дроменко народився 1932 року на Сумщині.

Дитинство своє пам'ятає погано, а можливо, й не дуже хоче згадувати, бо в 1941 році батька забрали на війну, - він так і не повернувся додому.

Микола Іванович залишився в сім'ї, де були ще двоє братів і сестра, за старшого. Мати сама не змогла би прогудувати родину. Життя тривало, Микола Іванович з дитинства був працюючим і тому, кочуючи Україною, дглядав у таборі своє невеличке господарство із чотирьох коней, корови, кабана та голосистого півня. Отак і жили.

Хазяйство підліток Микола любив - особливо коней - і вкладав у нього всю свою душу. Навпевно, як усі молоді люди, мріяв колись осісти, мати свій будинок, сім'ю.

Йшов 1952 рік. Наближалася зима. Табір зупинився у селі Ловинь Чернігівської області, щоб перезимувати.

Село було розділене навпіл річкою, але велике, багате, дуже гарне й розташоване просто у лісі. Люди в ньому - привітні, добрі, працюючі, до ромів ставилися з розумінням.

У цьому селі, в місцевому клубі на танцях, він і зустрів свою долю - звичайну українську дівчину Тамару, яка, всупереч волі матері, стала йому доброю дружиною та матір'ю їхніх дітей. Дитинство у неї теж було тяжке, в 14 років зазнала неволі в Німеччині.

Новесні табір знову вирушив у мандри на пошуки нових ромських вражень. А Микола і Тамара почали будувати свій дім, заводити своє хазяйство, обживатися в селі.

Час ішов. На радість Миколі й

Тамарі, до села повернулася родина чоловіка та ще кілька ромських сімей. У 1956 році вийшов Указ про заборону ромам вести кочовий спосіб життя. Всі, опинившись силоміць прив'язаними до одного місця, та побачивши результати праці Миколи, почали будуватися, діти пішли в школу, - почалося нове життя.

Згодом усі сім'ї переїхали жити до міста Чернігова, а Микола Іванович залишився в селі назавжди. Працював, ростав з дружиною двох синів, став почесним жителем с.Ловинь.

Багато років минуло, виросли Сергій та Василь, живуть у місті в збудованому для них батьком великому домі, мають уже свої сім'ї, а Микола Іванович - онуків, та, коли дивився на нього, на думку спадає: ні не жалкує ром, що осів та прожив більшу частину свого життя у селі, серед українських селян, бо дуже вже гарна місцевість - вистає йому тут вітру, дощу, у широкому полі - ще й ромської волі.

Можливо, в тому і є щастя простого рома - власноруч збудувати свій дім, виростити дітей, бути господарем та дуже хорошою людиною.

Хочеться побажати Миколі Івановичу довгих років життя, міцного здоров'я, а ще - завжди бути усміхненим і надавати почувати себе вільним, як вітер.

Наталія Дроменко,
НКТ "Неве Рома",
м.Чернігів

НАМ ВІДПОВІДАЮТЬ

ХТО Ж РОЗМОВЛЯВ ІЗ НАДІЄЮ ДЕМЕТЕР?
КОНІ ВОРБ'ЯС ЛА НАДІЯ ДЕМЕТЕР?

У нашій газеті за 9 березня ч.р. було вміщено репліку "Інтерв'ю", якого не було", в якій йшлося про матеріал, вміщений у Всеукраїнській щотижневій газеті "Серіал" (№9 за 28 лютого-6 березня ч.р.). Називався він "Кармеліта в брюхах порушує традиції циган" і подавався в формі інтерв'ю автора Олега Перанова з доктором історичних наук, старшим співробітником Інституту етнології та антропології Російської Академії Наук, ведучим спеціалістом у сфері ромознавства Надією Георгіївною Деметер та ще одним консультантом фільму "Кармеліта" - віце-президентом Федерації національно-культурної

автономії російських циган Володимиром Кутенковим.

Інтерв'ю це виявилось сфальсифікованим: ні з Надією Деметер, ні з Володимиром Кутенковим така бесіда не проводилася. Свої претензії "Романія" адресувала газеті "Серіал", у якій воно було надруковане.

Шеф-редактор газети "Серіал" В.С.Пасічник надіслав нам відповідь, де повідомляв, що цей матеріал (цитуюмо) "був передрукований з російської газети "Антенна" на підставі Договору про передачу прав на використання матеріалів газети "Антенна".

Отже, додає шеф-редактор "Серіалу", "всі питання щодо змісту

згаданої статті ви можете адресувати безпосередньо її автору чи редакції щотижневика "Антенна".

Якби ж після підпису інтерв'ю Олег Перанов - було посилання на цей щотижневик ("Антенна"), ми б так і зробили відразу.

Тепер же, користуючись порадою шеф-редактора "Серіалу", переадресуємо свою репліку "Інтерв'ю, якого не було" саме редакції російської "Антенни" та її автору Олену Перанову.

Чи "Антенна" також передрукувала його з якогось іншого видання? Хоча б не з японського...

Редколегія газети
"Романія"

НОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ

"Неве Рома" захищатиме від дискримінації
"Неве Рома" чачіпнаса марна пен катаре дискримінація

Роми села Льотиче, що на Волині, вирішили створити громадську організацію та назвати її "Неве Рома". Ця організація була створена. Її адреса: Володимир-Волинський район, Волинська область, с.Льотиче, вул. Гагаріна, 5.

Основна мета її діяльності - задоволення та захист законних, соціальних, економічних прав ромів, вирішення їхніх нагальних проблем.

У Володимир-Волинському районі проживає понад 100 сімей

ромів. Через те, що роми не знають законів, вони не можуть захистити себе від дискримінації. Користуючись цим, органи влади порушують закони стосовно них. Такі випадки, на жаль, зустрічаються дуже часто. Вони приносять гідність ромів, дозволяють думати, що цей народ абсолютно беззахисний.

Ми, роми, є громадянами України. Серед нас є люди, які б мали користуватися пільгами. Наприклад, ліквідатори "Чорнобиля", учасники воєнних дій, полонені

концтаборів, люди, які працювали в Німеччині в роки Великої Вітчизняної війни як невільники.

Наша організація "Неве Рома" хоче надати належну допомогу ромським сім'ям щодо захисту їхніх прав та інтересів. Ось чому ми збираємося зайнятися розробленням й створенням різних проєктів, які б нам допомогли у цьому.

Іван Чернявський,
с.Льотиче,
Володимир-Волинський район
Волинської області

МАТИ ДЕСЯТИ ДІТЕЙ - В БІДІ

Ганна Дмитрівна Буряченко мешкає у місті Новомосковську. Народилася вона 25 грудня 1930 року. Вся її велика родина (в них було восьмеро дітей) пережила 1933 рік і Велику Вітчизняну війну.

Ганна Дмитрівна і тепер пам'ятає ще, як їй було тяжко, як ховалися від німців, як нелюди-фашисти розстрілювали ромів, котрі випадково траплялися на їхньому шляху - просто через те, що були ромами.

Після закінчення війни дівчина одружилася з хорошим хлопцем Петром. Нажили десятеро дітей. Указом від 16 квітня 1970 року Ганні Дмитрівні було присвоєно почесне звання "Мати-Героїня", вона була нагороджена медалями і золотою зіркою. Чоловік Ганни Дмитрівни Петро Іванович працював на трубному заводі стропальником, у міській промі - ковалем, має стаж 42 роки, а вона була домогосподаркою. У них тепер багато внуків, є правнуки.

"Все було добре, та в 2002 році

сталося лихо, - ділиться найближчим Ганна Дмитрівна. - У глибоку осінь налетіла велика буря і зірвала з будинку дах, шифер порозлітався майже на 50 метрів. Будинок залишився без даху, і нема за що його відремонтувати, пенсія невелика. Я прийшла до нашого дільничного Анатолія Горба з проханням, щоб допоміг нам у цій біді. Анатолій звертався в різні інстанції, та нічого добитися не зміг.

Потім я звернулася в міськвиконком до нашого мера В.І.Літвішенка, просила, допоможіть хоч чим-небудь, але й він на мою бідку не відгукнувся. Так і стоїть мій будинок досі без даху. Навіщо ж та влада, яка не звертає уваги на прохання стареньких і на їхній похилий вік!" - з образою закінчила свою розповідь Ганна Дмитрівна.

На світліні: Ганна Дмитрівна Буряченко.

Артур Мусієнко,
правозахисна організація
"Ватра"

Два документи, які хотіли
перевернути ромський світ,
або Як необхідно вчитися
на помилках минулогоДУЙ ЛІЛА, САВЕ КАМЕНАС ТЕ БОЛДЕН РОМАНИ ЛУМА,
ВАЙ САР ТРОБУЙ ТЕ СКІЛ'ОС ТЕ НА ПЕБАЗІ СО НАКЛАС

(Закінчення Початок на 2 стор.)

Ось чому наліпимусове прикріплення ромів до землі вже з самого початку було приречене на невдачу.

Однак 20 жовтня 1956 року влада знову прийняла ще один грезивісний документ. Цього року вийшла постанова Ради Міністрів РСФСР за № 685 "Про залучення до праці ромів, які займаються бродяжництвом".

І знову все закінчилося крахом.

До речі, наступного року ми будемо відзначати 50-річчя цієї постанови, яка хотіла вирішити одним махом усе, і - не тільки нічого не вирішила позитивно, а навпаки, погіршила становище ромів. У першу чергу, вона знищила пласт ромської музичної культури. Не плаче зараз ромсь-

ка скрипка, не лунають зі сцени циганські романси, була втрачена національна хореографія. Залишилися одиниці професійних колективів, та й ті вже не є сучасними ромськими.

12 квітня нинішнього року у Верховній Раді відбулись Парламентські слухання з приводу реалізації програми духовного відродження ромів України.

Отже, хотілося б, щоб були зроблені відповідні висновки і з негативних фактів минулого.

Ромські організації розробили свої шляхи вирішення нагальних проблем, які є в ромському середовищі. Потрібно лише, щоб влада мала бажання прислухатися до пропозицій лідерів ромського руху і належне їх профінансувала.

Євгенія Навроцька

ПОДЯКА. НАІС

"Я дуже вдячна організації "Романо Дром", а також товариству "Ватра" за гуманітарну допомогу, яку надають нам, старим людям. Особливо хотілося б подякувати Міжнародній організації з міграції, завдяки якій ця гуманітарна допомога стала можливою.

Ганна Хромихіна,
м.Миргород
Полтавської області

Регулярно отримуємо гуманітарну допомогу від товариства "Романо Дром". Величезне спасіби за це його керівництво, а ще, звичайно, Міжнародній організації з міграції (МОМ), які дають про нас, українських громадян, ромів, котрі колись пережили страждання Голокосту, а тепер живуть у літній.

М.Копаленко,
м.Миргород
Полтавської області

"Пам'ятає усе ховає і не віддає..."

"Серіпе саворо гарувел ай чі дел палпале..."

Петро Михайлович Грабченко народився 25 серпня 1928 року в м. Валуїки Белгородської області у ромській родині. В сім'ї було троє дітей, наймолодший з них - Петро. Родина Грабченків вела ослий спосіб життя, мала своє господарство. Глава сім'ї Михайло Васильович закінчив гімназію, був грамотною людиною. Йому дуже пропонували очолити колгосп, але він відмовився, бо був дуже сором'язливою людиною. А оскільки він дуже любив коней, то й все життя пропрацював - конюхом, візником. Одного разу рано навесні 1933 року Михайло Васильович в обзві перевозив колгоспний хліб через річку, коли під ними проломився лід. Стоячи у крижаній воді, рятували коней та колгоспне зерно. Після цього Михайло Васильович захворів і недовго помер.

Мати Петра Михайловича - Марфа Євграфівна, залишилася з трьома дітьми. Вона влаштувалася працювати прибиральницею, та коштів украї не вистачало. Тому, почувши від когось, що в Москві немає голоду, вирішила їхати з дітьми туди. У столицю вони знайшли притулок у циганському таборі, десь поблизу Савельєвського вокзалу. Скільки там прожили Грабченки, Петро Михайлович не пам'ятає, бо був маленьким. Мати влаштувалася на роботу в якусь організацію, де їй дозволили жити в одній із кімнат. Наступного дня, коли Грабченки залишили ромів, до табору підняли товарний потяг, куди силою загнали всіх жителів табору, і повезли у Сибір. Як потім розповідали, дорогою половина табору загинула: хто від хвороби, хто від голоду. В Москві не можна було жити без прописки. Тому Грабченків виселили зі столиці, і родина знову повернулася у Валуїки, на Белгородщину.

Жити було важко і голодно. На все життя запам'ятав Петро Михайлович смак тієї булочки, яку покуштував уперше в житті.

Коли почалася Велика Вітчизняна війна, родина Грабченків все ще жила у Валуїках, мала свою оселю та господарство. Фашисти, ввійшовши в місто, почали грабувати та вбивати. Був такий випадок. Бабуся Тетяна Григорівна Донченко не віддала окупантам корову, то фашист ударив стару жінку прикладом по голові і вбив її. Через деякий час почалися облоги на ромів. Так загинули два брати матері - Іван та Степан Донченки, загинув і двоюрідний брат Микола. Під час окупації лютували не тільки німці, а й місцеві поліцаї. Вони вимагали від Марії Євграфівни коштовності, погрожуючи відправленням до концтабору і навіть розстрі-

лом. Рятуючи своє життя, Грабченки переховувалися у лісі разом з іншими ромами, деякий час ховалися в селі. Місцеві жителі допомагали. Коли почалися морози, родина повернулася у Валуїки і побачила, що їхню хату фашисти спалили. Відтоді переховувалися у льосі якогось покинутого будинку, доки війська Радянської армії не визволили місто від загарбників.

Після визволення Петро Грабченко знову пішов у школу, і в 1946 році отримав атестат зрілості та поступив у Московський інститут хімічного машинобудування. Це було невдале рішення. Інститут отримав статус закритого закладу. І Петро як людина, котра перебувала свого часу на окупованій території, не мав права навчатися в ньому. Його перевели в Казанський хіміко-технологічний інститут. Але Грабченко в Казань не поїхав, а поїхав до брата в м. Саралуп Удмуртської АРСР. Там у 1949 році він закінчив технікум і за призначенням став працювати на Харківському радіозаводі. Після війни завод тільки підіймався, заробітна плата майже не платили. Молодим спеціалістам доводилося жити напівголодними в найманих квартирах.

Та Петро Грабченко продовжив навчання: поступив на вечірнє відділення Харківського політехнічного інституту, який і закінчив у 1956 році. Навіть ще не отримавши диплома про вищу освіту, уже працював ведучим інженером-конструктором. У 1960 році його перевели в нову, щойно створену організацію. Це було особливою подією в житті рома, адже ця організація була тоді дуже важливим закритим підприємством, що не мало назви, тільки цифри засвідчували його існування. Зараз це підприємство називається "Хартрон", і в Харкові кожна людина чула про нього. Раніше, у часи радянської влади, тут розроблялися системи управління космічними апаратами. Для роботи на цьому підприємстві треба було мати особливий доступ, люди, його працівники особливо ретельно перевірялися. Трудова дисципліна була не на високому, а на найвищому рівні.

Це багато що говорить про Петра Грабченка (сина ромського народу), який протягом майже 40 років пропрацював там ведучим інженером, і поки не пішов у 1996 році на пенсію. За цей час у Петра Грабченка навіть почерк змінився: став чітким конструкторським шрифтом. Підприємство достойно оцінило працю Петра Грабченка, виділивши йому квартиру в 1967 році неподалік від місця роботи. Цей район у Харкові називають селище Жуковського, і вулиця там має на-

зву Астрономічна. Бо там живуть люди, які мають пряме відношення до космосу: тут розташований не тільки "Хартрон", а і всім відомий Харківський авіаційний інститут (який носить ім'я Жуковського і називається зараз Аерокосмічною академією).

Петру Грабченку не раз пропонували стати керівником, але він завжди відмовлявся. Окрім роботи, він дуже любив співати на сцені, займався фотографією та спортом. Недарма у селищі Жуковського розташований Палац спорту авіаційного інституту, аквапарк, а навкруги ліс і так звана "Харківська Швейцарія". Сюди приїжджають харків'яни відпочити, покататися на гірських лижах, помилуватися красою природи. Може, саме це і зробило Петра Грабченка ще й поетом, який думає про вічні істини...

Разом із дружиною Людмилою Миколаївною Петро Михайлович три роки тому відсвяткував "золоте" весілля. У цього подружжя є син, онука, правнук і син, і невістка, і онука мають вищу освіту.

Розповідаючи про себе та свою родину, Петро Грабченко підкреслював, що ромський народ має багатовікову історію, це історія тяжких іспитів. Але він не втрапив своєї самотності, своїх талантів.

Брат Петра Грабченка - Василь Михайлович (помер у 1984 році), був професором. Сестра Марія Михайлівна, яка мешкає зараз у м. Феодосії, - бухгалтер. Її син - підполковник.

Це - твої нащадки, ромський народ!
Микола Москальов,
м.Суми

Пропоную читачам кілька віршів ромського поета Петра Михайловича Грабченка

ПАМ'ЯТЬ

*Время неумолимо! Оно, как снаряд,
Летит вперед и не вернется назад.
А память наоборот - все смотрит назад,
Всегда на прошлое хочет взглянуть.*

*Время приносит и тут же берет,
Память все прячет и не отдает.*

*И длиною ночью, когда все спят,
Сверлящей мыслью опять и опять
Встают в шеренги все дни войны,
Вся боль и горе родной страны.*

*И давит душу тот тяжкий клад,
На сердце камень годы лежат.
И время не лечит потери боль,
Вся скорбь людская всегда со мной.*

*Забывать невозможно тех наших солдат,
Что в нашей земле под березой лежат.*

*Встают перед взором отцы и сыны,
Отнять их хочется у прошлой войны.*

*Встаньте, родные, вернитесь назад!
Дети подростше в глаза вам глядят.
Коснитесь сердца отцовской рукой,
Оно омыто вдовьей слезой.*

*Земля соленой стала от слез,
И их не смоят тысячи гроз.
Люди! Всмотритесь в глаза матерей,
Воине отдавших навечно детей!*

*В них скорбь людская земля родной!
Сердца их согреет своей добротой!
Их время уносит, их нам не вернуть,
Спешите, люди в глаза их взглянуть.*

БЕЛАЯ БЕРЕЗА

*Белая береза под моим окном
Снова с ветром спорит, не пойму о чем.
Пыльными кудрями мне в окно стучит,
Чем-то расстроена,*

что-то говорит...

*Видно, надоело одинокой быть,
Захотелось в роуцу -*

*среди подружек жить,
Пошептаться с ними, водить хоровод,
Собой любоваться*

среди зеркальных вод;

*Хватать красотою, стройностью своей,
Близкою теля, гибкостью ветвей;
По утрам проснувшись,*

*слушать пенье птиц,
Засыпать,
наслушавшись разных небельниц;*

*Рассказать подружкам о своих мечтах,
И гурьбой купаться в ласковых дождях,
Чтоб весной свиданье назначал под ней
Синеглазый парень девушке своей...*

ОСЕНЬ

*Меня утром сегодня разбудила синица.
Она мне рассказала, что осень пришла:
- Выходи! Присмотрись!*

*Видишь - клен золотится
И в серебряных итиях повисла роса!*

*Солнце в дымке купается матовым шаром,
С опозданием встает теперь над землей,
И его не встречает торжественным хором
Пернатое племя из чащи лесной!*

*Да, в лесу тихо и чуточку зрункно,
Певцы улетели в края потеплели...
Лышь прыгают белки по веткам бесшумно,
Стараясь заполнить клавишки скорей.*

*Не хочется верить, что кончилось лето,
Что снова надолго уходит тепло,
Ведь в солнечный день и солнце согреет
Надеждой - не все еще в жизни прошло...*

*И в жизни осталось не "бабье" лишь лето,
Что краской прощальной радость дарит,
А есть еще время, и есть еще где-то
Родной человек, что навстречу спешит.*

ОБІРВАНА СТРУНА

ЧІНДІЛАС Е ГУВРА

25 грудня 2004 року помер визначний ромський музикант Саша. Саша був третім у сім'ї з п'яти дітей Русі і Мішо Ніколіц-Лакатошів. До самої своєї ранньої смерті, у віці 34 роки, він жив у колі своєї сім'ї, чим серцем він був. Його від любови і поважали, його скрізь охоче приймали через веселу та дружню вдачу. Рідко хто вмів так легко знайти підхід до людей. Свої бажання і переживання він прагнув передавати через музику.

"Все мені до душі, коли я чую, як співає моя мати", - описував він свою любов до ловарської традиційної музики. Протягом багатьох років диктативно на-в'язували в сім'ї Ніколіц-Лака-

тошів любов до бас-гітари, але талант Саші виявився багатограннішим. Поряд з бас-гітарою він вивчав гру на інших інструментах, співав, писав тексти до пісень і компонував. Крім того, знав основи користування звуковою апаратурою і міг самостійно аранжувати і випустити CD-продукцію.

Його прорив у музику почався з соулу, який надихнув його на створення власної музичної групи "One, Two, Free" (що в перекладі з англійської означає "Один, два, три"). Під такою ж назвою вийшов і перший диск групи. Стараєність музиканта, бажання пройти нові шляхи проявилися пізніше, коли він поєднав нові музичні інструменти з традиційною ловарською музикою.

Саша пішов від нас, його місце залишається порожнім. Але завдяки своїй музичній спадщині він назавжди залишиться в наших серцях.
"Romano Centro",
№48, 2005,
переклад
Ірини Крижанівської

ЖІНКИ-ЛІДЕРИ ВИСТУПИЛИ В НЬЮ-ЙОРКУ

ВОРБА РОМАНЕ ДЖУВЛЕНГО

АНДО НЬЮ-ЙОРКО

29 березня ромські жінки-лідери виступили зі своїми доповідями на 49-й сесії Комісії ООН з питань статусу жінки, що відбулася в Нью-Йорку. Участь ромських жінок у сесії світового значення стала можливою завдяки підтримці OSI (Інститут відкритого суспільства) та ERRC (Європейський центр захисту прав ромів). Основне питання, що стояло на порядку денному 49-ї сесії Комісії ООН, - це аналіз десятирічного терміну впровадження та дії закону стосовно забезпечення прав жінок у всьому світі, прийнятому в 1995 р. на Всесвітній конференції жінок.

"Ми не можемо ігнорувати проблему расового применшен-

ня ролі жінки в активному житті, якщо ми справді прагнемо побудувати рівноправне суспільство," - заявила в своєму виступі Олександра Опреа, ромка-активістка та письменниця. Еніса Еміноава з OSI та Маккорн Керіева з ERRC присягнули свої виступи ролі регіональних та недержавних організацій у забезпеченні рівності двох статей чоловіків та жінок, наголосивши на тому, що в Європі їй досі залишається сумнівною та невизначеною позиція щодо ромських жінок. На сесії також згадувалися обидьки, висунуті Конвенцією з приводу подолання расової та всіх форм дискримінації жінок.

ДО 75-РІЧЧЯ ЛІНИ КОСТЕНКО

■ Усім відомо, хто така Ліна Костенко. Немає потреби перераховувати її нинішні звання і регалії - лауреат Національної премії України ім. Тараса Шевченка та Літературної премії ім. Франческо Петрарки, перший лауреат премії Олени Теліги, почесний професор Національного університету "Києво-Могилянська академія" та багатьох університетів світу і т.ін., і т.п., як і розповідати читачеві про те, що вона 15 років у радянські часи була в опалі - її не друкували, їй не давали слова в ЗМІ, її не випускали за кордон. Навіть прізвище її викреслювала цензура, якщо хтось із журналістів чи літераторів мав необережність його згадати. Всі ці відомі факти вже давно стали історією.

з'явилися, як приснились,
і слід по нас прочав.
А грамота?
Хіба ми не читасм доло.
По ліній руки, по зорях, по очах?
Знялися і пішли.
У нас нема адреси.
І цвинтарів нема. Ми вітер.
Ми туман.
Закинь своє перо.
Як чорта, бієся преси.
Ще прийдуть нас вивчати,
та й буде нам канкан.
Та Папуша, яка "виросла у ліс",
більше за все хотіла писати. Вона

Може, тому, що щось спільне відчувала у своїй судьбі і долі першої ромської поетеси? І чи не про неї також ці рядки:
І тільки час розсудить
цей біль недоторканий,
цей кров'ю обкислий
діалог правоти.
Про кого написала поетеса - про Папушу чи про себе?
Одне я тільки знаю:
що нам потрібно Слово.
Як вознище. Як дола.

Як лінія судьби.
У поемі цитуються рядки першої ромської поетеси: "Сміється моє серце і плаче, ніби вітер". Відчувається, що вони дуже близькі Ліні Костенко.

Українська поетеса, чия творчість не вкладалася в рамки радянської літератури, а особливо тодішньої української (за незначним винятком), завжди говорила правду, а у роки, коли правду говорити було небезпечно:

Циганська Муза -
викручені руки,
циганське слово -
вийнята душа...

Руки викручувалися свого часу (і ми дуже добре ще пам'ятаємо цей час) і в українській, і в російській Музі... І тому, зрозуміло, самі собою напрошуються певні паралелі.

Поема про Папушу Ліни Костенко, на мій погляд, один із крашків її творів, хоча давно полюбила всю її поезію. Можливо, їй не варто виділяти цей твір з ряду інших поем та віршів Ліни Костенко. Адже вся її творчість дуже органічна, ніде в ній ви не знайдете жодної фальшивої ноти - ноти неправди чи конформізму. Вона ніколи і ні в яких обставинах не зраджувала собі, своїм принципам і своїй власній Музі.

Так само, як її героїня - "Циганська Муза".

Людмила Кудрявська

"Одне я тільки знаю: що нам потрібно Слово" "Єкг ме фері джанав: со аменге тробуй Лав"

Проте мало хто знає, що Ліна Костенко, чия творчість ще далеко не вивчена, Ліна Костенко, яку літературознавці називають "рятувальною національною субстанцією", яка написала чимало творів історичного характеру (згадаймо хоча б її поему "Маруся Чурай" та віршований історичний роман "Берестечко"), звернулася також свого часу і до ромської історії.

Идеться про поему "Циганська Муза", присвячену відомій ромській поетесі Папуші, про яку наша газета неодноразово писала.

Друкувала "Романія" і саму поему Ліни Костенко.

Та нині, у дні, коли широка громадськість України відзначає 75-річний ювілей відомої української поетеси, чия творчість вийшла далеко за межі нашої країни, хочеться ще раз звернутися до цього цікавого твору.

Як Маруся Чурай належить українській історії, так і Папуша належить історії ромській. Адже перша ромська поетеса - істинна донька свого народу.

У поемі "Циганська Муза" Ліна Костенко змальовує її долю на фоні долі цього народу.

Папуша ще за дитинства була не така, як усі. І хоча, як усі, "танцює і ворожить", та вона ще й "учить алфавіт"! І це тоді, коли її народ майже весь був неграмотний, - 20-30-ті роки минулого століття.

Кибиток кочових
ребристі халабуду.

Старого вожака
гартоване лице.

Циганську маюту
виносити на люди?!

Будь проклятий навік,
хто зважився на це!

Сережками трясати,
співати гарно - й досить.

Панка приворожити,
здурити когось - не гріх.

А літери писати -
тебе ніхто не просить

Поезія? Народ?!

Ти що - проти своїх?!

Так тоді у ромському середовищі сприймали людей, які були "білими воронами", хоча ромсь-

ка інтелігенція зародилася ще у 19 столітті. Проте освічених людей, а тим більше людей гуманітарних професій було небагато (сюди не входять музиканти, співаки та танцюристи). Мова ромська занепадала, як і вся культура.

Ми плем'я. Ми горю.
Ми котимось по світу.

Там пригорця. Там жменя.
А кореня - ніде.

Поема точно передає дух того часу, світосприймання народу (у своїй більшості). І тому: "Неграмотні" - нехай!

... Зате у нас нема
відступництва і зради.

Від чого відступати? -
від сонця, від степів?

І с у нас ліси.
Пісні є старовинні, -
старе вино душі!

Навіщо нам скрижаль?

І що кому до нас?
Кому і що ми винні?

Ми - потяг золотий
в історії держав.

Ми - мідний листопад,
гортаний клекіт болю.

вивчала старовинні ромські пісні і сама пробувала створювати поезію. Вона розуміла, як важливо не тільки висловити в слові свої думки, свою душу, а й розповісти світу правду про свій народ, над яким завжди знущалися, в якій би країні він не кочував, на якій би землі не стояв.

... Кибиток кочових
ребристі халабуду.

Пронизива печаль...
Віки. Віки. Віки.

Поезія? Народ?
Це видумали люди.

Це в'яже до землі.
А ми - кочівники.

Душа Папуші була "не тут" - вона була в стосах книг, у білому папері, у поетичних рядках. "Найперша у житті циганська поетеса" обрала для себе дуже складний шлях. І не розуміли її, хто оточував, її потяг до пера здавався дивацтвом і зрадою ромському способу життя. І вона пішла від них, щоб писати, щоб успавити, врешті-решт свій народ.

Чимало болю вклала Ліна Костенко у поему "Циганська Муза".

Свэнто Бахтало Лав

Ионастар

ШЭРО 8

ИСУСО ТАЙ МАНУШНИ, САВИ ТЕРДА БЭЗИМО

1. Ай Исусо джхила пэ Елеонско плай.
2. А дэнзор Вов упалэ авила дэ храмо тай всаавэрэ мануша авэнас Лэста. Вов бэшла тай сиклярдэлэс лэн.
3. Тунчи лилярнэ тай фарисея андэ джювля, сая астардэ, кала вой тирэлэс биладжявимо ромэстар, тай тховдэ ла англа манушэн.
4. Тай пхэнэн Лэсти: "Сикляримари, кадэла джювля астардэ, кала вой тирэлэс биладжявимо ромэстар."
5. Ай дэ Улхэнима Моисеи дьня амэнди лав тэ помарэ кацаван барэнца; Ту со пхэнэнга?
6. Кади вонэ пхэнэнас, соб тэ зумавэ Лэ тай тэ аракхэ дэ Лэста джумэ. Исусо тэлия тай ачилья тэ чинз ангуштэга пав пхув.
7. На кала вонэ пхэнэнас Лэ дурэдэр, Вов ваздіннэпэ тай пхэнэн лэнди: "Дэ ка тумэндэ нэйзі бэзиммо, англуну чув дэ латэ барі!"

Світільники означають світло Закону. Але світло, що йде від Месії, горить яскравіше. "Я і світло для світу. Хто йде вслід за Мною, не буде ходити у темряві тій, але матиме світло життя".

Після таких слів набожні люди, не бажаючи брати участь у розмові, пішли собі, обурені. Залишилися лише готові вислухати Учителя".

Олександр Мень, "Син людський", Львів, Монастир монахів студійського уставу, видавничий відділ "Свчадо", 1994 ст.122

8. Тай упалэ тэлия, тай чинз лас ангуштэга пэ пхув.

9. Кала вонэ ашундэ кадэла лава, ачилья тэ уджя ехх пала екхэ, англал пхурэдэр, а тунчи авэр. Тай ачилья ехх Исусо і джювли, сави ачелас машкар.

10. Исусо ваздіннэпэ тай пхэнэн лати: "Манушние, тев син вонэ? Нико лэндэр тут на сундасарда?"

11. Вой пхэнэн Лэсти: "Нико, Дэвла! Исусо пхэнэн лати: "И Мэ на сундасарав тут. Джя тай будэр на тер бэзиммо".

12. Исусо син душлимо люмляти Исусо: "Мэ - душлимо люмляти. Кодэва, ко джяла пала Ман, на авэла тэ пхирэ дэ каліма, нэ авэла лэстэ джювимахоро душлімо".

13. Тунчи пхэнэн Лэсти фарисея: "Ту Еджино пала Лэ допхэнэ, тай допхэнимо Тиро на исин чачуно".

14. Лэ кадэла лав пхэнэн лэнди Исусо: "Колі Мэ Еджино пала Лэ допхэнэ, допхэнимо Муро

чачуно исин, колэсти, со Мэ джяна ватарэ авилэм тай курик джяв.

15. Тумэ сундасарэн пав труп, нэ Мэ Ника на сундасарав.

16. Кала Мэ і сундасарав, тунчи свіндо Муро чачуно исин, колэсти, со Мэ на Ехх, нэ Мэ тай Дад, Саво бичхалда Манн.

17. А дэ тумарэ Улхэнима чиндо, со лава дон манушэнгарэ чачуно исин.

18. Мэ Еджино допхэнэв пала Пэстэ, тай допхэнэл пала Ман Дад Муро, Саво бичхалда Ман".

19. Тунчи пхэнэнас Лэсти: "Тев Тиро Дад?" Пхэнэн лэнди Исусо: "Тумэ на джянен ні Ман, ні Мурэ Дадэ; тэ джянен тумэ Ман, тунчи б джянен Мурэ Дадэ".

20. Кадэла лава Исусо пхэнэла паша лавэнгоро тхан, кала сиклярдэ дэ храмо, тай нико на ліля Лэ колэсти, со Инте на авіля мардо Лэхкоро.

Переклад
Миколи Бурулюкого
та Олени Марчук

РОМСЬКА ЛІТЕРАТУРА ПОПОВНИЛАСЯ

НЕЙВІ РОМАНИ ЛІТЕРАТУРА

Болгарська письменниця Салі Ібрахім видала кілька книг, присвячених ромській культурі в Болгарії. Нещодавно вийшло в світ її нове видання "Ромська міфологія". Книга написана ромською мовою і, таким чином, адресована міжнародній ромській аудиторії. Автор глибоко переконана, що ромська міфологія сприяє утвердженню почуття єдності серед ромської спільноти. Книга містить оповідання, які відображають концепцію та уяву про сузір'я ромського світу.

Лятіф Демир, член Міжнародної спілки ромських письменників, а також автор передмови до видання, підкреслила, що "Ромська міфологія" - це перша в історії ромської літератури спроба представити ромські оповідання та мфіді через призму авторської індивідуальності. Книга містить невеликий ромсько-англійсько-болгарський словник та має на меті повернути увагу ромських інтелектуалів, лігвістів, істориків та літературних науковців усього світу.

Вітаємо!

11 березня в родині Дебеляків, які проживають у місті Слов'янську Донецької області, відбулася урочиста подія - весілля. Молодята Коля та Ліля, за ромською традицією, були давно обчяні одне одному їхніми батьками.

У день весілля зібралася багата гостя з усіх куточків України. Приїхали побажати щастя молодятам і родичі з Росії.

До теплих привітань гостей приєднуються і всі члени нашої організації "Кетане".

Хай ваше спільне життя буде довгим і щасливим! Сонця вашо-му дому!

Петро Кириченко,
Донецька обласна
організація "Кетане"

